

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**МАТЕРІАЛИ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Одеського державного
екологічного університету**

11-18 травня 2022 р.

ОДЕСА
2022

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
Одеського державного екологічного університету
(11-18 травня 2022 р.)**

**ОДЕСА
Одеський державний екологічний університет
2022**

УДК 378.14

M34

M34 Матеріали Студентської наукової конференції Одеського державного екологічного університету - 2022, 11-18 травня. Одеса: ОДЕКУ. 2022. 597 с.

В збірнику представлені матеріали щорічної Студентської наукової конференції Одеського державного екологічного університету, які висвітлюють основні напрями наукових досліджень студентів університету. Матеріали підготовлені студентами університету під науковим керівництвом викладачів ОДЕКУ за поданням кафедр університету.

The proceedings of the annual Student Scientific Conference of Odessa State Environmental University, that cover the main areas of the university students' research, are given in the collection. The proceedings are prepared by the university students under the scientific guidance of OSENU lecturers upon recommendation by the university departments.

ISBN 978-966-186-152-6

© Одеський державний
екологічний університет,
2022

Мартінова М. С., ст. гр. ГЗ-20

Науковий керівник: Кічук Н. С., канд. геогр. наук., доц.
Кафедра Гідрології суші

ПРОБЛЕМИ ПОГІРШЕННЯ СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗІ ЗБІЛЬШЕННЯМ АНТРОПОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ МЕТОДОМ ЛАНШАФТО-ЕКОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Вступ. Говорячи про забруднення довкілля, ми пропускаємо найважливіше — що ж таке довкілля? За науковим визначенням — довкілля (навколишнє природне середовище) це всі живі і неживі об'єкти, що природно існують на Землі або в деякій її частині (наприклад довкілля країни, регіону і т.і.). Тобто основними складовими навколишнього середовища є природне та соціальне середовище. Основними природними складовими довкілля є: повітря - один з найважливіших продуктів у житті людини; вода — наступна важлива складова для життєдіяльності людини; земля — близько однієї третьої поверхні використовується для землеробства [1].

Забруднення довкілля — це процес зміни складу і властивостей однієї або декількох сфер Землі внаслідок діяльності людини. Приводить до погіршення якості атмосфери, гідросфери, літосфери та біосфери. Допустима міра забруднення довкілля в різних країнах регламентується відповідними стандартами, нормативами, законами. Розрізняють забруднення отруйні, хвороботворні, хімічні, механічні і теплові.

За характером походження виділяють природне та антропогенне забруднення .

Джерелами природного забруднення є стихійні природні процеси і явища (землетруси, виверження вулканів, пожежі, масове розмноження шкідників тощо). Джерела антропогенного забруднення є будівельні матеріали (газоподібні, рідкі та тверді відходи, викиди токсичних сполук і сумішей, стічні води) та енергетичні (різні види випромінювання, теплові викиди, акустичні явища). Найбільшої шкоди довкіллю завдає антропогенне забруднення, що виникає внаслідок прямого або опосередкованого впливу діяльності людини на природне середовище. Відомо понад 20 тисяч забруднювальних речовин антропогенного походження [1].

Основні види антропогенного забруднення: викиди в атмосферу різних токсичних сполук, скиди у водні об'єкти стічних вод, забруднення суходолу токсичними речовинами, важкими металами, пестицидами, шумове та електромагнітне забруднення .

Для контролю за антропогенним забрудненням встановлюють відповідні екологічні нормативи: гранично допустиму концентрацію

(ГДК), гранично допустимий викид (ГДВ), гранично допустимий скид (ГДС) тощо. Потрібно враховувати існування вторинного забруднення, що відбувається внаслідок дії вторинних джерел несприятливого впливу на довкілля. Вторинні чинники забруднення є продуктами перетворення первинних забруднювачів (викидів, відходів), що надходять у довкілля безпосередньо від джерела забруднення. Вони можуть бути токсичнішими і небезпечнішими, ніж первинні. Зменшення вторинного забруднення довкілля можна досягти завдяки ефективній боротьбі з первинними забруднювачами. Виокремлюють також радіоактивне вторинне забруднення радіонуклідами після закінчення їх первинного викиду. Воно відбувається в процесах перенесення пилу турбулентними потоками вітру, стікання поверхневих вод і забруднення територій під час паводків і злив, міграції радіонуклідів у водних об'єктах та ґрунті. Це позначається на всіх геосферах – літо-, атмо-, гідро-, біосфері. Погіршення стану будь-якої з них внаслідок забруднення порушує рівновагу в усій екосистемі, тому забруднення є глобальною екологічною проблемою сучасності [1].

Актуальність теми. Прийнято низку міжнародних угод і конвенцій, спрямованих на запобігання різним видам забруднення довкілля та його компонентів. До деяких з основних проблем, які існують в Україні і пов'язані з первинним і вторинним забрудненням довкілля належать: проблема ліквідації наслідків катастрофи на ЧАЕС; проблема забруднень в Донецько-Придніпровському промисловому регіоні (тут знаходяться 12 з 13-ти найзабруднених міст України); вирішення питань забруднення та раціонального використання поверхневих вод, особливо малих річок; проблема зрошувального землеробства. Актуальною залишається проблема створення екологічної моделі міста, яка б враховувала якісне та кількісне співвідношення викидів та здатність біоценозу до регенерації.

Результати дослідження. Ґрунтовий покрив є одним із основних компонентів довкілля, що виконує життєво важливі біосферні функції. Ґрунти беруть участь у процесі регулювання якості поверхневих і підземних вод, складу атмосферного повітря, є середовищем перебування більшості живих організмів на поверхні суходолу, забезпечують сприятливе середовище для людини та виробництва сільськогосподарської продукції[1].

Ґрунтовий покрив України на 60% складається з чорноземів – унікальних за своєю будовою, властивостями і потенційною родючістю ґрунтів. Їм властивий глибокий шар гумусу, добре виражена зерниста структура, майже ідеальна щільність будови, достатній і помірний запас поживних речовин. На жаль, такі зразкові об'єкти збереглися лише у цілих умовах. Виявилось, що найкращий у світі чорнозем дуже вразливий до антропогенного втручання і під дією антропогенних чинників може швидко деградувати.

У рішеннях всесвітньої конференції з навколишнього середовища і розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро) було зазначено, що охорона і раціональне використання ґрунтів повинні стати центральною ланкою державної політики, оскільки їхній стан визначає характер життєдіяльності людства і вирішальним чином впливає на довкілля[1].

Розподіл земельних ресурсів за господарським їх використанням не має достатньої економічної та екологічної обґрунтованості. Зокрема, структура землекористування і екологічна незбалансованість земельного фонду за роки незалежності суттєво не змінилася. Так, оцінка екологічної стабільності землекористування в межах регіонів України шляхом розрахунку коефіцієнта екологічної стабільності свідчить, що екологічна стабільність землекористування на території України залишається належати до стабільно нестійкої (Коефіцієнт екологічної стабільності. 0,40). В межах регіонів країни цей показник коливається від 0,71 в Закарпатській області до 0,27 в Запорізькій та Кіровоградських областях. Крім того, тільки одна область є екологічно стабільною (Закарпатська обл.) та 6 знаходяться у межі середньої стабільності (Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Чернівецька). Всі інші території області є стабільно нестійкими та екологічно нестабільними.

Використання та охорона земель є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері природокористування, екологічної безпеки і охорони навколишнього природного середовища та є невід'ємною умовою збалансованого економічного й соціального розвитку. Система заходів у галузі охорони земель згідно із Законом України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962 включає[2]:

- ✓ державну комплексну систему спостережень;
- ✓ розробку загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель;
- ✓ створення екологічної мережі; – здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель;
- ✓ економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів; – стандартизацію і нормування.

На жаль в Україні відсутня Загальнодержавна програма використання та охорони земель, яка б визначала склад та обсяги першочергових і перспективних заходів з охорони земель, а також обсяги і джерела ресурсного забезпечення виконання робіт з їх реалізації. В 2015 р. закінчився термін Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки, реалізація заходів якої за даними державного земельного кадастру, виконано тільки на 11,5 %. Надмірна розораність земель (54 % від земельного фонду України), у тому

числі на схилах, призводить до порушення екологічно збалансованого співвідношення сільськогосподарських угідь, лісів та водойм, що негативно впливає на стійкість агроландшафтів і зумовлює значне техногенне навантаження на екосферу[2]

Тому не варто не дооцінювати ландшафтно-екологічне планування місцевості. Планування територіального розвитку землекористування, на відміну від прогнозування, являє собою повний комплекс соціально-економічних, природоохоронних, організаційно-господарських, науково-дослідних та інших заходів, пов'язаний з ресурсами, джерелами фінансування, виконавцями і термінами виконання. Такі дії мають проводитися в межах районів, територій кількох сільських рад, територіально-виробничих комплексів і взаємоузгоджуватися із системою заходів з охорони земель та перспективами розвитку різних галузей економіки, формуванням землеволодінь і землекористування

Еколого-ландшафтні властивості території мають особливе значення при вирішенні питань розселення, розміщення виробничих підрозділів і господарських центрів у великих виробничих утвореннях, садиб у селянських (фермерських) господарствах. Важливо враховувати не тільки наявну в даний час й у перспективі продуктивність земель, але й санітарно-гігієнічний стан території і її ландшафтну привабливість.

Територіальне планування землекористування має забезпечити організацію використання й охорони земель як природного ресурсу, місця проживання і господарської діяльності людини, головного засобу виробництва у сільському та лісовому господарствах, об'єкта інших соціально-економічних зв'язків. До традиційного соціально-економічного обґрунтування землевпорядних рішень необхідний їх об'єктивний екологічний аналіз з використанням детальної і достовірної екологічної інформації. Еколого-ландшафтний підхід враховує ландшафтну диференціацію території з виділенням еколого-ландшафтних зон (типів, підтипів, видів) для подальшого устрою території на визначених частинах агроландшафту (місцевостях, урочищах, підурочищах, фаціях). Землевпорядне проектування на ландшафтній основі починають з еколого-ландшафтного мікрозонування території, що проводиться у ході підготовчих робіт до складання проекту землеустрою, і завершують формуванням екологічно однорідних ділянок, враховуючи систему землеробства і природоохоронні заходи. Додатково проектуються організаційно-територіальні заходи, що підвищують екологічну стійкість (стабільність) території: мікрозаповідники, міграційні коридори, зони рекреації, ландшафтно-екологічні вимоги.

Нещодавно за ініціативою уряду було зареєстровано проект закону № 5438 про внесення деяких законодавчих актів України з питань консолідації земель. Ключовим нововведенням є право власника земельної ділянки сільськогосподарського призначення з метою консолідації з

позовом про обмін суміжної земельної ділянки на іншу рівноцінну земельну ділянку.

Консолідацією називають комплекс заходів, що полягає в економічно обґрунтованому об'єднанні землевласниками земельних ділянок всіх категорій та форм власності, місце розташування, розміри та конфігурація яких забезпечують стає землекористування.

Основними цілями консолідації земель є: покращення умов виробництва і праці в сільському і лісовому господарствах; землеустрій у рамках великих інфраструктурних проєктів; відновлення культурного ландшафту в регіонах кар'єрного видобутку бурого вугілля; захист від повеней і запобігання ним [3].

Висновки:

✓ Виняткове значення, для зменшення рівня екологічної кризи, що охопила майже всю територію України, зменшення антропогенних навантажень на навколишнє середовище (і насамперед – земельні водні, лісові ресурси) має розроблення практичних заходів щодо оптимізації використання земельних ресурсів в агроландшафтах.

✓ Реалізація цих заходів розпочинається з проведення агроландшафтного районування сільськогосподарських територій з подальшим аналізом природно- господарських показників, які містять агрокліматичне обґрунтування умов вирощування сільськогосподарських культур, детальне обстеження та опис земельних ресурсів з агрохімічною характеристикою ґрунтів конкретного господарства, вивчення рельєфу землекористування, включаючи інфраструктуру (дороги, лінії електропередач, лісосмуги та ін.) неугіддя, господарські двори.

✓ Як результат цієї роботи має бути примірний екологічний паспорт приватного, чи приватно-орендного господарства на основі якого проводять землевпорядне проектування на ландшафтній основі. Головна мета якого визначення оптимальних співвідношень між діяльністю людини і природним середовищем на території, яка землевпорядковується.

Список використаної літератури

1. Інтегральні та комплексні оцінки стану навколишнього природного середовища: монографія / О.Г. Васенко, О.В. Рибалова, С.Р. Артем'єв, Н.С. Горбань, Г.В. Коробкова, В.О. Полозенцева, О.В. Козловська, А.О. Мацак, А.А. Савічев. - Х: НУГЗУ, 2015. – 419 с
2. Третяк А.М. Землевпорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій: Навчальний посібник.- К.:Вища освіта, 2006.-528 с
3. Екологія землекористування : навч. посіб. / А.М. Третяк, О.С. Будзяк, В.М. Третяк та ін. ; за заг. ред. Третяка А.М. – К.: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 178 с.